

SYSTEMY EDUKACJI W EUROPIE – STAN OBECNY I PLANOWANE REFORMY

HISZPANIA

1. Populacja uczących się i język nauczania

Całkowita populacja Hiszpanii w dniu 1 kwietnia 2010 roku wynosiła 46 030 109 osób, z których 33,36% było w wieku od 0 do 26 lat. Kształcenie obowiązkowe obejmuje dzieci i młodzież w wieku od 6 do 16 lat, które mogą pozostać w szkole do 18 roku życia (lub 21 roku życia w przypadku uczniów objętych kształceniem specjalnym). Populacja objęta obowiązkiem szkolnym (od 6 do 16 lat) to 4 869 060 osób – 10,58% całkowitej populacji Hiszpanii. Liczba uczniów odbywających kształcenie przeduniwersyteckie w roku szkolnym 2009/10 wynosiła 7 632 961 osób, podczas gdy 1 362 173 studentów studiowało w szkołach wyższych.

Język hiszpański, znany także jako kastylijski, jest urzędowym językiem Państwa Hiszpańskiego. Poza kastylijskim istnieją inne języki urzędowe związane z sześcioma Wspólnotami Autonomicznymi. W tych Wspólnotach zarówno nauka kastylijskiego, jak i drugiego urzędowego języka jest obowiązkowa podczas edukacji szkolnej. Zakres stosowania drugiego urzędowego języka jako języka nauczania różni się w poszczególnych Wspólnotach zależnie od polityki językowej każdej z nich.

2. Administracja i finansowanie edukacji

Szkoły mogą być własnością publiczną lub prywatną – w drugim przypadku dotyczy to zarówno osób fizycznych, jak i prawnych. Szkoły finansowane przez państwo zapewniają za darmo drugi cykl edukacji przedszkolnej (3-6 lat) i kształcenie obowiązkowe. Szkoły prywatne mogą być finansowo niezależne lub zależne od rządu (*centros concertados*) i mogą oferować kształcenie na dowolnym szczeblu. Finansowanie szkół prywatnych wspieranych przez państwo odbywa się na drodze porozumień oświatowych ustalanych wspólnie z administracją oświatową danej Wspólnoty Autonomicznej. Szkoły mogą podpisać te porozumienia pod warunkiem, że spełnione zostały wymagania ustalone w ustawodawstwie oświatowym.

Podczas roku szkolnego 2008/09 do szkół publicznych uczęszczało: 67,3% uczniów w szkołach ogólnodostępnych, 91,3% uczniów w szkołach typu *enseñanzas de regimen especial*¹, oraz 89,2% studentów szkół wyższych.

W Hiszpanii obowiązuje zdecentralizowany model administracji oświatowej, według którego odpowiedzialność za oświatę jest podzielona między Państwo, Wspólnoty Autonomiczne, administrację lokalną i szkoły. Obowiązki związane z każdym z poziomów administracyjnych są podane w tabeli poniżej:

¹ kształcenie artystyczne, kształcenie w zakresie języków lub kształcenie prowadzące do dyplomów 'Técnico Deportivo'. Kształcenie artystyczne obejmuje muzykę, taniec, sztuki dramatyczne, konserwację dóbr kultury, sztuki plastyczne i projektowanie.

PODZIAŁ OBOWIĄZKÓW W EDUKACJI SZKOLNEJ

Rząd Centralny	Ogólna organizacja systemu oświaty, podstawowe wymagania dla szkół, podstawa programowa, międzynarodowa współpraca w edukacji, polityka wspierania i koordynacji badań. Rząd przygotowuje również ogólne plany kształcenia i regulacje dla kwalifikacji zawodowych i akademickich, podstawy programowe gwarantujące prawo i obowiązek sprawnego posługiwania się językiem hiszpańskim (niepozostające w sprzeczności z kompetencją Wspólnot Autonomicznych dotyczącą ustalania regulacji gwarantujących obywatelom prawo do używania i znajomości własnych języków), <i>Alta Inspección</i> (wysoki rangą urząd nadzorczy – jego obowiązkiem jest monitorowanie spełniania podstawowych wymagań kształcenia ustalonych przez Państwo dla terytorium całego kraju), ogólnopaństwowe oceny diagnostyczne, polityka finansowego wsparcia dla nauki, status właściciela szkół publicznych za granicą i administrowanie nimi, ustanawianie podstawy prawnej dla zagranicznych szkół w Hiszpanii, statystyki oświatowe na potrzeby Państwa itp.
Wspólnoty Autonomiczne	Odpowiedzialność administracyjna w obrębie ich terytoriów; tworzenie, autoryzacja i zarządzanie szkołami; rozwijanie państwowych regulacji dotyczących programów nauczania i regulacja poziomów, gałęzi, ocen i specjalizacji; poradnictwo i wsparcie dla uczniów; zarządzanie kadrami; inspekcja kształcenia; nadzór nad podręcznikami i innymi materiałami dydaktycznymi; ocena diagnostyczna w szkołach na terytorium Wspólnoty; usprawnianie wymiany informacji i promocja dobrych praktyk w zakresie kształcenia i zarządzania; dostarczanie Państwu potrzebnych danych w celu tworzenia krajowych i międzynarodowych statystyk oświatowych; publikowanie danych i wskaźników pomocnych dla wspierania przejrzystości, dobrego zarządzania i badań edukacyjnych; negocjacja i przyznawanie wsparcia finansowego szkołom prywatnym; przyznawanie stypendiów i wsparcia finansowego; ustalanie składu i funkcji Autonomicznej Społecznej Rady Szkolnej itp.
Administracja Lokalna	Przeznaczanie działek pod budowę szkół publicznych; utrzymywanie i renowacja przedszkoli, szkół podstawowych i specjalnych; planowanie zajęć ponadprogramowych i uzupełniających, monitorowanie kształcenia obowiązkowego; tworzenie Rad Szkoły w obrębie gminy, reprezentacji na zebraniach Autonomicznych Społecznych Rad Szkolnych, Radach Szkół itp.
Szkoły	Szkoły są autonomiczne w sprawach organizacyjnych, edukacyjnych i finansowych w ramach ustalonych przez obecne regulacje prawne, co ma na celu osiągnięcie sprawniejszej dystrybucji przypisanych środków jak i dostosowanie działań wychowawczych do potrzeb poszczególnych uczniów i do specyfiki środowiska szkolnego.

Uniwersytety są autonomiczne w zakresie ogólnego zarządzania, jak i spraw akademickich, finansowych i kadrowych, włączając nabór, rekrutację i awans kadry akademickiej. Do ich kompetencji należy także tworzenie instytucji edukacyjnych i struktur zamiejscowych, ustalanie procedur rekrutacyjnych dla kandydatów na studia, tworzenie fundacji i innych organów dla osiągnięcia swoich celów, współpraca z innymi podmiotami w zakresie mobilności kadry, jak również projektowanie i wprowadzanie programów nauczania uważanych za najatrakcyjniejsze i najbardziej odpowiadające ich ofercie edukacyjnej i środkom, którymi dysponują.

3. Edukacja przedszkolna

Edukacja przedszkolna to w Hiszpanii oddzielny szczebel systemu oświatowego, ale działający na zasadach podobnych – struktura i zastosowanie koncepcji programu nauczania - do innych szczebli. Obejmuje dzieci w wieku od 0 do 6 lat i jest podzielona na dwa trzyletnie cykle. Pierwszy cykl odbywa się w placówkach przedszkolnych (*centros de educación infantil*), a drugi zapewniają zarówno przedszkola, jak i szkoły podstawowe (*centros de educación infantil y primaria*).

Mimo, że edukacja przedszkolna jest nieobowiązkowa, uczęszczanie jest darmowe dla drugiego cyklu (dzieci w wieku od 3 do 6 lat), zarówno w publicznych szkołach i przedszkolach, jak i w placówkach prywatnych finansowanych przez państwo. Rząd wprowadza właśnie w życie plan „Educa3” będący pierwszym szeroko zakrojonym programem promującym tworzenie nowych placówek przedszkolnych dla dzieci w wieku od 0 do 3 lat. Jego całkowity budżet wynosi 1 087 milionów euro rozplanowane na

lata 2008-2012. Ministerstwo Edukacji i Wspólnoty Autonomiczne wyłożą po 50% środków na realizację planu.

W roku szkolnym 2007/08 z edukacji przedszkolnej korzystało 19,1% dzieci poniżej 3 roku życia i 98,3% dzieci w wieku 3 do 5 lat. Rok później, odsetek ten wynosił 26,2% dla dzieci w wieku do 2 lat i 98,7% dla dzieci w wieku od 3 do 5 lat.

4. Kształcenie obowiązkowe

a) Etapy

Kształcenie jest obowiązkowe w wieku od 6 do 16 lat i jest podzielone na dwa poziomy: kształcenie na poziomie szkoły podstawowej i kształcenie na poziomie szkoły średniej I stopnia.

Poziom	Organizacja	Wiek
<i>Educación Primaria</i> (Szkoła podstawowa)	Trzy dwuletnie cykle	3-12 lat
<i>Educación Secundaria Obligatoria</i> , ESO (Szkoła średnia I stopnia)	4 lata	12-16 lat

Poza kształceniem obowiązkowym, istnieje oferta specjalistycznych kursów z zakresu muzyki i tańca (*Enseñanzas elementales y profesionales de Música y Danza*) skierowana dla dzieci objętych obowiązkiem szkolnym. Program składa się z 4-letniego kursu podstawowego dla dzieci w wieku 8 do 12 lat i 6-letniego kursu na poziomie średniozaawansowanym dla uczniów w wieku od 12 do 18 lat.

b) Kryteria przyjęć

Rodzice bądź opiekunowie prawni mogą wybrać dla swoich dzieci dowolną szkołę, publiczną lub prywatną. Jeśli w publicznych lub finansowanych przez państwo szkołach prywatnych wybranych przez rodziców nie ma wystarczającej liczby miejsc, pod uwagę brane są następujące kryteria: roczny dochód rodziny, odległość od domu bądź miejsca pracy jednego z rodziców, uczęszczające do tej samej szkoły rodzeństwo bądź pracujący w niej rodzice/opiekunowie prawni i niepełnosprawność ucznia, któregoś z rodziców lub rodzeństwa. Wspólnoty Autonomiczne i szkoły mogą ustalać inne dodatkowe kryteria. Szkoły prywatne niefinansowane przez państwo mają wolność w ustalaniu własnych kryteriów przyjęć.

Kształcenie obowiązkowe w finansowanych przez państwo szkołach prywatnych jest darmowe.

c) Dzienny/tygodniowy/roczny wymiar zajęć

Kalendarz szkolny ustalają co roku poszczególne Wspólnoty Autonomiczne przy uwzględnieniu pewnych minimalnych standardów gwarantujących ujednolicone funkcjonowanie placówek. Rok szkolny dla uczniów objętych obowiązkiem szkolnym trwa 175 dni w okresie między pierwszymi dwoma tygodniami września a późnym czerwcem. Szkoły są czynne pięć dni w tygodniu. Dzieci pobierają średnio 25 lekcji tygodniowo na poziomie szkoły podstawowej i 30 lekcji tygodniowo na poziomie szkoły średniej I stopnia (każda lekcja trwa 55 minut). Minimalna roczna liczba godzin nauczania to 875 na poziomie szkoły podstawowej i 1 050 na poziomie szkoły średniej I stopnia.

d) Wielkość klas/podział uczniów na klasy

Klasy mogą liczyć maksymalnie 25 uczniów na poziomie szkoły podstawowej i 30 uczniów na poziomie szkoły średniej I stopnia. Rozmiar klas, do których uczęszczają uczniowie ze specjalnymi potrzebami jest dodatkowo zmniejszany – na każdego takiego ucznia klasa powinna być mniejsza o dwie osoby. Uczniów dzieli się na klasy według wieku. W niektórych obszarach wiejskich, gdzie klasy są bardzo małe, istnieją grupy o zróżnicowanym wieku. Klasy w szkole podstawowej mają jednego nauczyciela do wszystkich przedmiotów z wyjątkiem wychowania muzycznego, wychowania fizycznego i języków obcych, natomiast lekcje w szkole średniej prowadzą nauczyciele przedmiotu.

e) Programy i treści nauczania

Programy nauczania tworzy się na trzech poziomach. Rząd centralny ustala krajową podstawę programową, która odpowiada za 55% programu we Wspólnotach Autonomicznych z drugim językiem urzędowym i za 65% programu w reszcie Wspólnot. Każda Wspólnota Autonomiczna rozwija podstawę programową w celu utworzenia własnego programu nauczania (pierwszy poziom tworzenia programu). Dodatkowo, każda szkoła przystosowuje podstawowy program nauczania do swojego tła

socjoekonomicznego i kulturalnego i rozszerza go w ramach drugiego poziomu tworzenia programu. Trzeci poziom to rozpisywanie programu przez nauczyciela dla uczniów w obrębie klasy.

Dla kształcenia na poziomie szkoły podstawowej następujące obszary nauki są obowiązkowe: środowisko naturalne, społeczne i kulturalne; edukacja artystyczna; wychowanie fizyczne; język hiszpański z literaturą; drugi język urzędowy wraz z literaturą Wspólnoty Autonomicznej (jeśli dotyczy); język obcy i matematyka. Dodatkowo w jednej z klas trzeciego cyklu uczniowie kształceni są z zakresu wychowania obywatelskiego i praw człowieka. Czytanie ze zrozumieniem, wypowiedzianie się ustne i pisemne, komunikacja audiowizualna, technologia informacyjna i nauka w zakresie wartości są wprowadzane w ramach wszystkich przedmiotów. Program nauczania dla poziomu szkoły średniej I stopnia zawiera następujące obszary dla pierwszych trzech lat: nauki przyrodnicze, wiedza o społeczeństwie, geografia i historia, wychowanie fizyczne, edukacja plastyczna i wizualna, język hiszpański z literaturą, drugi język urzędowy wraz z literaturą Wspólnoty Autonomicznej (jeśli dotyczy); język obcy, matematyka, muzyka i technika. Podczas tych trzech lat uczniowie mogą wybrać przedmiot opcjonalny z oferty, która musi zawierać drugi język obcy i kulturę klasyczną. W czasie jednego z pierwszych trzech lat szkoły średniej I stopnia wszyscy uczniowie uczęszczają też na zajęcia z zakresu wychowania obywatelskiego i praw człowieka. W czwartym roku nauki wszyscy uczniowie muszą uczęszczać na następujące zajęcia: wychowanie fizyczne, etyka i wychowanie obywatelskie, wiedza o społeczeństwie, geografia i historia, język hiszpański z literaturą, drugi język urzędowy wraz z literaturą Wspólnoty Autonomicznej (jeśli dotyczy); matematyka i pierwszy język obcy. Oprócz tego uczniowie muszą wybrać trzy z następujących przedmiotów: biologia i geologia, edukacja plastyczna i wizualna, fizyka i chemia, informatyka, łacina, muzyka, drugi język obcy, technika. Uczniowie mogą także wybrać jeden lub więcej przedmiotów opcjonalnych zgodnie z ustaleniami danej Wspólnoty Autonomicznej.

Zajęcia z religii katolickiej są obowiązkowo prowadzone przez placówki, zarówno na poziomie szkoły podstawowej, jak i średniej I stopnia, ale nieobowiązkowe dla uczniów.

Metody dydaktyczne są ustalane na poziomie szkoły przez zespoły nauczycieli, jakkolwiek istnieją pewne ogólne wytyczne. Na poziomie szkoły podstawowej nauczanie ma holistyczny, interdyscyplinarny charakter. Jego celem jest integracja przeżyć uczniów i procesów uczenia się i musi być dostosowane do ich cech indywidualnych. Na poziomie szkoły średniej I stopnia metody nauczania również muszą być dostosowane do indywidualnych potrzeb każdego ucznia, rozwijając zarówno umiejętność samodzielnej nauki, jak i współpracy, a także promować kreatywność i dynamizm. Technologie informacyjne i ich narzędzia są obowiązkowo wykorzystywane w procesie dydaktycznym.

Szkoły mają dowolność w wyborze podręczników i innych materiałów dydaktycznych.

f) Ocena, promocja i kwalifikacje

Ministerstwo Edukacji ustala ogólnopństwowe wytyczne dotyczące oceniania. Wspólnoty Autonomiczne rozwijają te wskazówki w celu zastosowania krajowych regulacji na własnym terytorium.

Na poziomie szkoły podstawowej nauczyciele oceniają postęp uczniów we wszystkich obszarach w całościowy i ciągły sposób. Nauczyciele są odpowiedzialni za decyzję o promocji uczniów do następnej klasy przy uwzględnieniu informacji i kryteriów dostarczonych przez wychowawcę klasy. Promocja jest automatyczna wewnątrz każdego z cykli szkoły podstawowej, ale by przejść do następnego cyklu uczeń musi spełniać cele programowe dla danego cyklu. Uczeń może powtarzać rok, ale tylko raz w trakcie nauki w szkole podstawowej. Uczniowie, którzy otrzymają promocję do następnego cyklu, pomimo negatywnej oceny w jednym lub większej liczbie obszarów, muszą otrzymać odpowiednie wsparcie w celu nadrobienia zaległości. Szczególną uwagę przykładają się także do wczesnego wykrywania trudności w nauce i zapobieganiu porażkom szkolnym we wczesnym wieku. Oficjalne świadectwo nie jest wręczane na koniec szkoły podstawowej, lecz na zakończenie kształcenia obowiązkowego, w skład którego wchodzi szkoła podstawowa i szkoła średnia I stopnia.

Na poziomie szkoły średniej I stopnia ocenianie jest ciągłe i osobne dla każdego z przedmiotów. Pod koniec każdego roku szkolnego cały zespół nauczycielski zbiera się i decyduje o promocji każdego z uczniów po przeanalizowaniu jego osiągnięć w zakresie wymagań na dany rok. Uczniowie mogą na koniec roku szkolnego przystąpić do specjalnego egzaminu z przedmiotów, których nie zaliczyli. Ci, którzy nie zdali z trzech lub większej liczby przedmiotów w ramach specjalnej sesji egzaminacyjnej, nie mogą zostać promowani do następnej klasy i muszą powtarzać cały rok, ponownie uczęszczając na wszystkie zajęcia. Każdy rok może być powtarzany tylko raz przy założeniu, że uczeń może

powtarzać rok najwyżej dwa razy w okresie kształcenia obowiązkowego. Jeśli po powtórzonym roku uczeń nie spełnia wymagań przejścia do następnej klasy, zespół oceniający decyduje o jego promocji i indywidualnych środkach wspomagających jego naukę.

Uczniowie, którzy ukończyli kształcenie na poziomie szkoły średniej I stopnia i zaliczyli wszystkie przedmioty obowiązkowe dla tego poziomu otrzymują *Graduado en Educación Secundaria Obligatoria* (świadectwo ukończenia kształcenia obowiązkowego na poziomie szkoły średniej). Pozwala im to podjąć naukę na poziomie szkoły średniej II stopnia (Baccalaureate) lub kształcenie zawodowe na poziomie średniozaawansowanym. Dokument ten może być przyznany także uczniom, którzy ukończyli rok z oceną negatywną z jednego, dwóch lub, w wyjątkowych przypadkach, trzech przedmiotów, jeśli zespół nauczycielski uważa, że natura i waga tych przedmiotów nie była kluczowa dla nabycia podstawowych umiejętności i osiągnięcia celów wytyczonych przez program nauczania. Uczniowie, którzy nie spełniają tych warunków, otrzymują w zamian *Certificado de Escolaridad* (Świadectwo uczęszczania do szkoły), na którym wymienione są lata nauki i przedmioty, które zaliczyli.

5. Szkolnictwo średnie II stopnia i policealne

a) Rodzaje kształcenia

Kształcenie ponadobowiązkowe na poziomie szkoły średniej obejmuje trzy typy kształcenia: kształcenie akademickie, Baccalaureate, i dwa typy kształcenia zawodowego - kształcenie zawodowe na poziomie średniozaawansowanym i kształcenie zawodowego typu *enseñanzas de régimen especial* na poziomie średniozaawansowanym.

Typ kształcenia		Szkoła	Organizacja	Wiek	
Baccalaureate (kształcenie ogólne na poziomie szkoły średniej II stopnia)		<i>Instituto de Educación Secundaria</i> (kształcenie na poziomie szkoły średniej)	2 lata	16-18 lat	
Ciclos formativos de grado medio (szkolenie zawodowe na poziomie średniozaawansowanym)		<i>Instituto de Educación Secundaria</i> (kształcenie na poziomie szkoły średniej) <i>Centro de Referencia Nacional</i> (Państwowa szkoła pilotażowa) <i>Centro Integrado de Formación Profesional</i> (Zintegrowany ośrodek szkolenia zawodowego)	1½ do 2 lat	16-18 lat	
Kształcenie zawodowe typu <i>enseñanzas de régimen especial</i> na poziomie średniozaawansowanym	Kształcenie artystyczne na poziomie średniozaawansowanym	Kształcenie z zakresu muzyki i tańca na poziomie średniozaawansowanym	Conservatorio (Konserwatorium)	6 do 8 lat	Nieuregulowany
	Kształcenie artystyczne na poziomie średniozaawansowanym	Kształcenie z zakresu sztuk plastycznych i projektowania na poziomie średniozaawansowanym	<i>Escuela de Arte</i> (Szkoła artystyczna)	Zróżnicowany czas trwania	Co najmniej 16 albo 17 lat
	Kształcenie sportowe na poziomie średniozaawansowanym		<i>Centro de Referencia Nacional</i> (Państwowa szkoła pilotażowa) <i>Centro Integrado de Formación Profesional</i> (Zintegrowany ośrodek szkolenia zawodowego) <i>Centro de enseñanza militar</i> (Szkoła wojskowa)	Co najmniej 1,000 godzin	Co najmniej 16 albo 17 lat

b) Kryteria przyjęć

Warunkiem podjęcia kształcenia prowadzącego do uzyskania Baccalaureate jest posiadanie świadectwa ukończenia kształcenia obowiązkowego na poziomie szkoły średniej.

Aby rozpocząć szkolenie zawodowe na poziomie średniozaawansowanym, kandydat musi posiadać świadectwo ukończenia kształcenia obowiązkowego na poziomie szkoły średniej lub jego ekwiwalent.

Uczniowie nie posiadający tego świadectwa mogą zostać przyjęci, jeśli mają ukończone 17 lat i zdali egzamin wstępny.

W celu rozpoczęcia kształcenia zawodowego z zakresu muzyki i tańca należy zdać specjalny egzamin wstępny, podczas którego uczniowie udowadniają, że posiadają wymaganą dla tego typu kształcenia wiedzę.

Aby rozpocząć kształcenie z zakresu sztuk plastycznych i projektowania na poziomie średniozaawansowanym, kandydat musi posiadać świadectwo ukończenia kształcenia obowiązkowego na poziomie szkoły średniej lub ekwiwalent, jak również potwierdzić potrzebne zdolności i wiedzę artystyczną poprzez zdanie specjalnego testu. Możliwe jest również podjęcie tego typu kształcenia bez wymaganego świadectwa, o ile kandydat ma ukończone co najmniej 17 lat i zda pomyślnie test sprawdzający potrzebną wiedzę i umiejętności.

Warunkiem podjęcia kształcenia sportowego na poziomie średniozaawansowanym jest posiadanie świadectwa ukończenia kształcenia obowiązkowego na poziomie szkoły średniej lub ekwiwalentu. Uczniowie nie posiadający tego świadectwa mogą zostać przyjęci, jeśli mają ukończone 17 lat i zdali egzamin potwierdzający wystarczające kompetencje w zakresie wybranego rodzaju sportu lub specjalności sportowej, lub mogą przedstawić swoje osiągnięcia sportowe.

c) Programy i treści nauczania

Treści programu nauczania są ustalane w ten sam sposób, jak dla kształcenia obowiązkowego. Od roku szkolnego 2009/10 wprowadzony został nowy, dwuletni program nauczania prowadzący do uzyskania Baccalaureate regulowany Ustawą Oświatową z roku 2006. Jest on podzielony na trzy gałęzie: przedmioty artystyczne, nauki ścisłe z technologią oraz nauki humanistyczne i społeczne. Program składa się z trzech ścieżek kształcenia i obejmuje przedmioty wspólne dla wszystkich ścieżek (nauki ścisłe a świat współczesny, wychowanie fizyczne, filozofia z wychowaniem obywatelskim, historia z filozofią, historia Hiszpanii, język hiszpański z literaturą; drugi język urzędowy wraz z literaturą Wspólnoty Autonomicznej - jeśli dotyczy; język obcy) , przedmioty dostępne tylko w ramach jednej ścieżki i przedmiotów do wyboru.

Szkolenie zawodowe na poziomie średniozaawansowanym jest podzielone na 67 *ciclos formativos* (kursy modułowe o różnej długości) przyporządkowane 22 sektorom gospodarki. Kursy te składają się z modułów o treści zarówno teoretycznej, jak i praktycznej i są związane z konkretną umiejętnością (najbardziej wyspecjalizowane) lub podstawowe wielokierunkowe (ich celem jest rozwinięcie podstawowych umiejętności wielokierunkowych potrzebnych dla osiągnięcia kompetencji zawodowej w danym kursie). Ponadto, wszystkie *ciclos formativos* zawierają moduł dotyczący szkolenia i poradnictwa zawodowego (nabyte tam wiadomości pomagają poruszać się po rynku pracy, zrozumieć potrzebne regulacje prawne, przestrzegać podstawowych zasad BHP i rozpoznawać najczęstsze zagrożenia) oraz moduł praktyk zawodowych.

Struktura muzycznego kształcenia zawodowego jest związana z wybranym instrumentem muzycznym lub specjalizacją. Podstawa programowa jest tam podzielona na przedmioty wspólne dla wszystkich specjalizacji i na poszczególne przedmioty specjalistyczne. Podobnie skonstruowane jest kształcenie w zakresie tańca – wszystkie specjalizacje mają wspólny przedmiot, którym jest muzyka i przedmioty typowe dla poszczególnych specjalizacji.

Kształcenie z zakresu sztuk plastycznych i projektowania na poziomie średniozaawansowanym jest podzielone na *ciclos formativos* składające się z *módulos profesionales*. Znajduje się wśród nich moduł pracy końcowej i praktyka zawodowa – przeprowadzana w firmie, studiu bądź w postaci warsztatów. Obecnie nowa struktura i podstawowe wytyczne zostały ustalone dla tych programów na poziomie krajowym, jakkolwiek uprzedni program nauczania i nazwy grup zawodowych są wciąż w użyciu. Grupy zawodowe właściwe dla tego typu kształcenia to: sztuki związane z rzeźbą, sztuki związane ze strojem, sztuka książki, sztuka ścienna, florystyka, ceramika artystyczna, projektowanie graficzne, projektowanie przemysłowe, projektowanie wnętrz, emalia artystyczna, biżuteria artystyczna, tekstylia artystyczne i szkło artystyczne.

Kształcenie sportowe na poziomie średniozaawansowanym jest ukształtowane zależnie od dziedziny sportowej i jej specjalności i podzielone na dwa cykle składające się z modułów o różnej długości, połączonych z co najmniej jedną kompetencją lub z zawodowymi, socjo-edukacyjnymi i sportowymi założeniami programu.

d) Ocena, promocja i kwalifikacje

Ocena uczniów w ramach kształcenia maturalnego ma charakter ciągły, ale jest prowadzona osobno dla każdego przedmiotu. Uczniowie, którzy nie zaliczyli przedmiotu na zakończenie roku, mogą zdawać dodatkowy egzamin. Pierwszoklasiści, którzy zaliczyli wszystkie przedmioty bądź oblali nie więcej niż dwa, dostają promocję do klasy drugiej. Jeśli zaś oblali więcej niż dwa przedmioty, muszą powtarzać cały rok. Ci spośród nich, którzy nie zdali z trzech lub czterech przedmiotów mogą decyzją władz oświatowych wybrać, czy chcą powtarzać wszystkie przedmioty, czy też zapisać się tylko na te, z których nie zdali i dodatkowo na dwa lub trzy przedmioty na poziomie drugiej klasy. Przyznanie oceny za te ostatnie jest jednak uzależnione od uzyskania promocji do drugiej klasy w danym roku szkolnym. Drugoklasiści, którzy otrzymali negatywne noty z więcej niż trzech przedmiotów, muszą powtarzać rok. Z kolei ci uczniowie, którzy oblali do trzech przedmiotów, muszą powtarzać tylko te przedmioty. Uczniowie mogą spędzić nie więcej niż cztery lata na tym etapie kształcenia. Ci, którym się powiedzie, otrzymują świadectwo *Bachiller*.

Ocena ma charakter ciągły, także w procesie kształcenia zawodowego, gdzie po zdaniu wszystkich modułów kursu, uczniowie otrzymują dyplom *Técnico* (technika) w dziedzinie danej specjalizacji. Uczniowie, którzy nie zdali modułów odpowiadających łącznie czasowi trwania 25% wszystkich zajęć przewidzianych dla pierwszej klasy mogą kontynuować naukę w klasie drugiej, po ukończeniu programu uzupełniania zaległości. Jeśli jednak suma ta jest wyższa niż 25%, uczniowie muszą ponownie wykonać wszystkie czynności programowe związane z niezaliczonymi modułami. Uczniowie uczęszczający na zajęcia na miejscu mogą powtarzać czynności programowe maksymalnie dwa razy. Na podobnej zasadzie mogą podchodzić do egzaminów końcowych z danego modułu nie więcej niż cztery razy.

Podczas kształcenia z zakresu muzyki i tańca ocena ma charakter ciągły i holistyczny, jednak z podziałem na przedmioty. Pomyślne zakończenie kursu upoważnia do otrzymania zawodowego dyplomu z zakresu muzyki i tańca z wyszczególnieniem ukończonej specjalizacji. Po ukończeniu kształcenia w tym trybie uczniowie otrzymują również świadectwo *Bachiller*, o ile ukończyli przedmioty z zakresu kształcenia ogólnego Baccalaureate. Świadectwo to otrzymują nawet, jeśli nie ukończyli wybranej ścieżki z zakresu muzyki i tańca przewidzianej jako ścieżka przedmiotów artystycznych programu Baccalaureate.

Ocena w procesie kształcenia z zakresu sztuk plastycznych i projektowania na poziomie średniozaawansowanym ma charakter ciągły i zróżnicowany ze względu na moduły. Aby otrzymać promocję do następnej klasy, uczniowie muszą otrzymać pozytywną ocenę z liczby modułów, które stanowią co najmniej 75% całkowitego obciążenia nauką dla pierwszego roku. Ocena praktyk zawodowych jest wyrażona w formie „zaliczony/niezaliczony”. Pozytywna ocena ze wszystkich modułów składających się na *ciclo formativo* i praktyki zawodowe w firmie to wymogi konieczne dla zaliczenia *ciclo formativo*. Uczniowie, którzy ukończyli kształcenie z zakresu sztuk plastycznych i projektowania na poziomie średniozaawansowanym otrzymują dyplom Technika z zakresu danej specjalizacji sztuk plastycznych i projektowania, co daje im bezpośredni dostęp do gałęzi przedmiotów artystycznych programu Baccalaureate.

6. Szkolnictwo wyższe

a) Rodzaje uczelni

W hiszpańskim systemie edukacji na szkolnictwo wyższe składają się następujące formy studiów: kształcenie uniwersyteckie (*enseñanzas universitarias*), szkolenie zawodowe na poziomie zaawansowanym (*Ciclos Formativos de grado superior*), kształcenie artystyczne na poziomie zaawansowanym (*Enseñanzas Artísticas Superiores*), kształcenie z zakresu sztuk plastycznych i projektowania na poziomie zaawansowanym (*Enseñanzas Profesionales de Artes Plásticas y Diseño de grado superior*) i kształcenie sportowe na poziomie zaawansowanym (*Enseñanzas Deportivas de grado superior*).

Proces adaptacji hiszpańskiego systemu uniwersyteckiego do Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (European Higher Education Area - EHEA) wymagał ustanowienia nowych ram prawnych. Ramy te określają nową strukturę kształcenia uniwersyteckiego, z podziałem na trzy etapy: studia licencjackie lub ich ekwiwalent, obejmujące co najmniej 240 punktów ECTS, studia magisterskie, obejmujące 60 - 120 punktów ECTS i studia doktoranckie.

Nowa struktura studiów uniwersyteckich musi być w pełni wprowadzona do roku akademickiego 2010/11. Po tej dacie uniwersytety nie będą mogły oferować nowych miejsc dla pierwszego roku w ramach poprzednich stopni: *Diplomado*, *Licenciado*, Architekt Techniczny, Architekt, Inżynier Techniczny i Inżynier.

Kształcenie uniwersyteckie (ISCED 5A) jest zapewnione przez wydziały uniwersyteckie, *escuelas técnicas superiores* (wyższe szkoły techniczne), *escuelas politécnicas superiores* (politechniki) i *escuelas universitarias* (kolegia oferujące tylko studia na poziomie I stopnia). Szkolenie zawodowe na poziomie zaawansowanym (ISCED 5B) oferowane jest przez te same placówki, co ESO i *Bachillerato*, w *centros de referencia nacional* (państwowych szkołach pilotażowych) lub w *centros integrados de formación profesional* (zintegrowanych ośrodkach kształcenia zawodowego).

Kształcenie artystyczne na poziomie zaawansowanym (ISCED 5A) prowadzone jest przez instytucje publiczne zwane *conservatorios superiores* (akademie muzyczne) w przypadku kształcenia z zakresu muzyki i tańca na poziomie zaawansowanym oraz przez *escuelas superiores* (szkoły wyższe) w zakresie sztuk dramatycznych, konserwacji dóbr kultury, sztuk plastycznych i projektowania.

Kształcenie w zakresie sztuk plastycznych i projektowania (ISCED 5B) odbywa się w publicznych szkołach artystycznych.

Z kolei kształcenie sportowe na poziomie zaawansowanym (ISCED 5B) prowadzone jest w publicznych lub prywatnych ośrodkach szkolenia autoryzowanych przez właściwy organ władzy oświatowej, a także przez placówki oświatowe działające w ramach wojskowego systemu kształcenia.

b) Warunki wstępu

Dostęp do kształcenia uniwersyteckiego mają uczniowie posiadający świadectwo *Bachiller*, którzy zdali *Prueba de Acceso a la Universidad*, PAU (egzamin wstępny na uniwersytet); uczniowie posiadający świadectwo *Técnico Superior* w dowolnej specjalizacji szkolenia zawodowego na poziomie zaawansowanym (tylko dla kierunków studiów związanych z ich świadectwem); dorośli powyżej 25 i 45 lat mogą rozpocząć naukę na uniwersytecie nie posiadając dyplomu, jeśli zdadzą specjalny egzamin wstępny. Dorośli w wieku powyżej 40 lat mogą podjąć naukę na uniwersytecie bez potrzeby zdawania egzaminu wstępnego o ile udowodnią doświadczenie zawodowe w danym obszarze. W przypadku niektórych kierunków studiów (sztuki piękne, tłumaczenia, nauki z zakresu aktywności fizycznej i sportów, jak również niektóre kierunki studiów na poziomie II stopnia) należy zdać dodatkowy test predyspozycji.

Kandydaci na studia na kierunkach sztuki plastyczne lub kształcenie sportowe muszą posiadać świadectwo *Bachiller*, a także zdać specjalne egzaminy. Uczniowie, którzy nie posiadają wymaganych kwalifikacji mogą także rozpocząć kształcenie z zakresu sztuk plastycznych i projektowania na poziomie zaawansowanym, o ile mają ukończone 18 lat, posiadają dyplom technika związany z kierunkiem studiów, na które chcą się zapisać i zdali egzaminy wstępne. Kandydaci powyżej 19 roku życia mogą także uzyskać wstęp na studia pod warunkiem zdania testu sprawdzającego zarówno dojrzałość wedle założeń *Baccalaureate*, jak i predyspozycje konieczne dla pomyślnego ukończenia danych studiów.

Aby rozpocząć naukę w ramach kształcenia sportowego na poziomie zaawansowanym, trzeba przedstawić świadectwo *Bachiller* lub jego ekwiwalent i świadectwo *Técnico Deportivo* w zakresie danej specjalizacji lub dziedziny sportu. Jeśli kandydat nie posiada wymaganego świadectwa, drogą wstępu jest zdanie specjalnego testu lub potwierdzenie osiągnięć sportowych. Możliwe jest także podjęcie tych studiów bez spełniania wymagań wstępnych, o ile kandydat zda egzamin dojrzałości w zakresie założeń *Bachillerato* i ma ukończone 19 lat w chwili zdawania egzaminu.

Istnieją dwie drogi rekrutacji do kształcenia zawodowego na poziomie zaawansowanym: wstęp bezpośredni dla kandydatów posiadających świadectwo *Bachiller* i wstęp poprzez egzamin dla kandydatów nie spełniających wymogów akademickich pod warunkiem, że mają ukończone 19 lat, lub też mają ukończone 18 lat i posiadają dyplom technika w danym obszarze zawodowym.

c) Kwalifikacje

Studia licencjackie prowadzą do otrzymania tytułu licencjata, magisterskie kończą się uzyskaniem tytułu magistra. Otrzymanie stopnia doktorskiego jest zwieńczeniem okresu kształcenia i badań naukowych zwanego studiami doktoranckimi. Uniwersytety hiszpańskie mogą przyznawać suplementy do dyplomu uzyskania dyplomu potwierdzającego uzyskanie stopnia uniwersyteckiego.

Studenci, którzy pomyślnie ukończyli kształcenie zawodowe w zakresie sztuk plastycznych i projektowania na poziomie zaawansowanym otrzymują tytuł *Técnico Superior* w danym obszarze. Tytuł ten zapewnia wstęp na studia z zakresu sztuk plastycznych, projektowania i konserwacji dóbr kultury, jak i na część innych kierunków studiów.

Studenci, którzy otrzymali wykształcenie wyższe w zakresie muzyki i tańca, sztuk dramatycznych, konserwacji dóbr kultury, ceramiki, projektowania i artystycznej obróbki szkła nagradzani są dyplomem *Titulo Superior* w swojej specjalności. Dyplomy te są równoważne w każdym stopniu z uniwersyteckim tytułem licencjata.

Pomyślne ukończenie kształcenia sportowego na poziomie zaawansowanym nagradzane jest dyplomem *Técnico Deportivo Superior* w danej specjalizacji. Dyplom ten upoważnia do wstępu na niektóre kierunki studiów.

7. Kształcenie specjalne

Uczniowie o specjalnych potrzebach edukacyjnych to ci, którzy potrzebują, w pewnym okresie kształcenia lub permanentnie, specjalnego wsparcia i szczególnej uwagi w zakresie kształcenia na skutek niepełnosprawności bądź ciężkich zaburzeń rozwojowych. Czynności mające na celu diagnozę i opiekę nad uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi są określane niezależnie przez każdą Wspólnotę Autonomiczną. Powszechnym trendem jest kształcenie tych uczniów razem z rówieśnikami w szkołach głównego nurtu zgodnie z zasadą integracji. Tylko uczniowie, których potrzeby nie mogą zostać spełnione w odpowiedni sposób w szkołach ogólnodostępnych uczęszczają do placówek lub klas oferujących kształcenie specjalne. W roku szkolnym 2009/10 31 149 uczniów uczęszczało do szkół specjalnych, a 7 632 961 do szkół ogólnodostępnych.

8. Nauczyciele

W hiszpańskich placówkach edukacyjnych zatrudnia się: nauczycieli edukacji przedszkolnej i szkoły podstawowej, nauczycieli szkoły średniej i nauczycieli akademickich (edukacja szkolna i szkolnictwo wyższe).

Nauczyciele pierwszego cyklu edukacji przedszkolnej powinni posiadać dyplom *Maestro* ze specjalizacją w zakresie edukacji przedszkolnej, którego zdobycie trwa trzy lata, bądź tytuł licencjata w tym samym zakresie, którego zdobycie trwa cztery lata. Część kadry ukończyła zamiast tego dwuletni kurs zwieńczony dyplomem *Técnico Superior* ze specjalizacją w zakresie edukacji przedszkolnej. Jednak, niezależnie od okoliczności, za układanie i monitorowanie programu wychowawczego odpowiedzialny jest nauczyciel z kwalifikacjami *Maestro* lub nauczyciel z licencjatem.

Nauczyciele drugiego cyklu edukacji przedszkolnej muszą posiadać dyplom *Maestro* ze specjalizacją w zakresie edukacji przedszkolnej, bądź tytuł licencjata w tym samym zakresie. Zdarza się także, że korzystają ze wsparcia *maestros* z innych specjalizacji, jeśli zajdzie taka potrzeba.

Nauczyciele w szkole podstawowej muszą posiadać tytuł *Maestro* ze specjalizacją w zakresie kształcenia na poziomie szkoły podstawowej, którego zdobycie trwa trzy lata, lub stopień licencjata w tym samym zakresie, którego zdobycie trwa cztery lata. Są to nauczyciele nauczania zintegrowanego z kompetencjami pozwalającymi sprawować funkcję wychowawcy i nauczać we wszystkich dziedzinach wiedzy z wyjątkiem muzyki, wychowania fizycznego i języków obcych, które są prowadzone przez nauczycieli specjalistów.

Nauczanie na poziomie szkoły średniej wymaga stopnia uniwersyteckiego *Licenciado, Arquitecta lub Inżyniera* albo odpowiadającego mu stopnia licencjata, które otrzymuje się po studiowaniu na uniwersytecie przez cztery, pięć lub sześć lat. Począwszy od 1 października 2009 roku, zgodnie z porozumieniem bolońskim, wszyscy przyszli nauczyciele szkół średnich muszą odbyć szkolenie pedagogiczne i dydaktyczne prowadzone przez uniwersytety w wymiarze 60 punktów ECTS i przyjmujące formę rocznych studiów magisterskich. Szkolenie mogą prowadzić nauczyciele z tytułem *Licenciado, Arquitecta lub Inżyniera*, ale także *Diplomado, Ingeniero Técnico i Arquitecto Técnico*, którzy w pewnych przypadkach mogą także nauczać niektórych przedmiotów w programach ESO i Baccalaureate. W podobny sposób niektórych modułów uczyć mogą profesjonaliści w danym zawodzie zatrudnieni jako nauczyciele przedmiotu, nawet jeśli nie posiadają formalnych kwalifikacji. W przypadku *enseñanzas régimen especial* wymagane kwalifikacje i status zawodowy nauczycieli są podobne do ogólnych wymagań dotyczących nauczycieli szkół średnich. Nauczyciele ci uczą tylko przedmiotów w ramach swojej specjalizacji albo ściśle z nią powiązanych.

Wymagane kwalifikacje dla kadry akademickiej różnią się w zależności od rodzaju sprawowanego stanowiska; tak więc *Catedráticos de Universidad* lub *Catedráticos de Escuela Universitaria* i *Profesores Titulares de Universidad* muszą mieć stopień doktorski. *Profesores Titulares de Escuela Universitaria*, jak i reszta kadry akademickiej muszą posiadać tytuł *Licenciado, Arquitecta lub Inżyniera* lub, dla pewnych obszarów wiedzy, stopień *Diplomado, Arquitecto Técnico lub Ingeniero Técnico*.

W placówkach finansowanych przez państwo, zarówno w szkolnictwie wyższym, jak i na wcześniejszych etapach, kadry nauczycielskiej przysługuje zwyczajowo stały status urzędnika państwowego. Kandydaci na stanowiska nauczycielskie są zazwyczaj wybierani w procesie rekrutacji obejmującym egzaminy oceniane na zasadzie konkursu. Proces ten jest ustalany osobno dla każdego etapu nauczania. W sektorze prywatnym kandydaci na stanowiska nauczycielskie podpisują umowę o pracę z zarządem danej placówki oświatowej.

9. Aktualne reformy i priorytety w dziedzinie edukacji

A – Trwające reformy i debaty w dziedzinie edukacji związane ze strategią ‘ET 2020’

1. Wdrażanie programów mobilności i uczenia się przez całe życie

- Strategie uczenia się przez całe życie

- Publikacja Dekretu Królewskiego dotyczącego zatwierdzania kompetencji zawodowych nabywanych poprzez pracę bądź szkolenie nieformalne.
- Uelastycznienie oferty szkolenia zawodowego poprzez dostosowanie jej do potrzeb rynku pracy.
- Zaprojektowanie wirtualnej platformy mającej na celu przeprowadzanie na odległość szkolenia zawodowego zakończonego dyplomem i otrzymaniem kwalifikacji zawodowych.
- Promowanie kształcenia dorosłych poprzez umowy między placówkami i przedsiębiorstwami umożliwiające szkolenia w ramach programu Aula Mentor i szkolenia na odległość.
- Zwiększenie liczby zintegrowanych ośrodków szkolenia zawodowego i usprawnienie ich infrastruktury.
- Stworzenie systemu informacji i doradztwa zawodowego on-line.

- Europejskie Ramy Kwalifikacji

- Trwają prace nad krajowymi ramami kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (hiszpańskie ramy kwalifikacji – MECU), które będą się opierać na wynikach nauczania. Ramy będą łączyć i koordynować różne podsystemy kształcenia i szkoleń. Cztery wyższe poziomy MECU połączone będą z ramami kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego (MECES), które są przygotowywane osobno.
- Dekret królewski dotyczący wdrożenia MECU ma zostać zatwierdzony przez Parlament Hiszpanii na początku 2011 roku.

- Rozwój mobilności w edukacji

- Zwiększenie liczby i typów stypendiów w celu zachęcania do mobilności w obrębie Europy.

2. Podnoszenie jakości i wydajności edukacji i szkoleń

- Nauka języków

- Umowy gwarantujące uczniom VET na poziomie zaawansowanym zdobycie kompetencji w co najmniej jednym języku obcym.

- Rozwój zawodowy nauczycieli i trenerów

- Publikacja nowej legislacji dotyczącej wstępnego szkolenia nauczycieli w ramach procesu bolońskiego.
- Trwające negocjacje między Ministerstwem Edukacji a związkami nauczycielskimi nad kształtem Statutu Kadry Nauczycielskiej w Służbie Publicznej.
- Wsparcie rozwoju zawodowego i uznania społecznego dla kadry akademickiej w ramach „Strategii Uniwersyteckiej 2015”.
- Promowanie krajowego programu szkolenia nauczycieli (z wyjątkiem kadry akademickiej) adresowanego do nauczycieli pracujących w pierwszym cyklu edukacji przedszkolnej, do doświadczonych nauczycieli wspierających nowo przyjętą kadrę nauczycielską i do nauczycieli nadzorujących część praktyczną w ramach kształcenia nauczycieli. Program ten obejmuje również czynności szkoleniowe, których celem jest dostarczenie nauczycielom strategii radzenia sobie z przedwczesnym kończeniem edukacji.

- Zarządzanie i finanse

- Nowe programy nauczania w ramach Procesu Bolońskiego.

- Promowanie szkolenia zawodowego poprzez, między innymi, system stypendiów i wsparcia finansowego dla pracowników między 18 i 24 rokiem życia nie posiadających formalnych kwalifikacji zawodowych w celu umożliwienia im połączenia pracy z czynnościami szkoleniowymi wymaganymi dla otrzymania kwalifikacji.
- Wzmocnienie mechanizmów ewaluacji i zapewniania jakości na wszystkich poziomach systemu oświaty.
- Promowanie procesów decyzyjnych opartych na danych empirycznych, wskaźnikach i wynikach badań
- Działania wymienione w ramach innych obszarów priorytetowych: Strategie uczenia się przez całe życie, „New Skills for New Jobs” i „Uczniowie przedwcześnie kończący edukację i szkolenie zawodowe”.

- Podstawowe umiejętności z zakresu czytania, matematyki i nauk ścisłych

- Badania i obserwacje oparte na wynikach ewaluacji oceniających osiągi uczniów w zakresie czytania, matematyki i nauk ścisłych.

- „New Skills for New Jobs” (Nowe Umiejętności dla Nowych Zawodów)

- Ustalenie nowych kwalifikacji zgodnie z potrzebami rynku pracy
- Budowanie sieci krajowych placówek promujących działania i badania związane z potrzebami nowych i innowacyjnych obszarów na rynku pracy.

3. Promowanie sprawiedliwości, spójności społecznej i aktywnego obywatelstwa

- Uczniowie przedwcześnie kończący edukację

- Programy krajowe związane z przedwczesnym opuszczaniem szkoły: programy przeciwdziałające przedwczesnemu kończeniu edukacji; nowe wstępne programy kompetencji zawodowych (PCPI), przewidujące wstępną kwalifikację VET i wzmacniające kluczowe kompetencje tak, by uczniowie mogli poruszać się między kształceniem ogólnym i zawodowym; Program Poradnictwa i Wsparcia wspomagający rozwój kluczowych kompetencji u uczniów objętych ryzykiem przedwczesnego opuszczenia szkoły, a także programy mające na celu poprawę wyników kształcenia.
- Nowe typy umów i zapomóg mające na celu zachęcenie ludzi, którzy opuścili szkołę do ukończenia danego programu kształcenia.

- Edukacja przedszkolna

- Ustanowienie i rozwój sieci szkół dla zapewnienia odpowiedniego środowiska edukacyjnego i wysokiej jakości kształcenia dzieci na etapie edukacji przedszkolnej.
- Stworzenie strony internetowej w celu dostarczenia zarówno osobom zawodowo zajmującym się kształceniem, jak i rodzinom dzieci, zasobów edukacyjnych oraz platformy do wymiany doświadczeń i materiałów dydaktycznych.
- Zaprojektowanie formuły zapewniania edukacji dzieciom z obszarów wiejskich.

- Migranci

- Rozwój planów integracji uczniów z rodzin imigranckich z perspektywy międzykulturowej.
- Optymalizacja kryteriów przyjęcia uczniów do szkół publicznych w celu uniknięcia segregacji.
- Promowanie dostępu uczniów z zagranicy do nieobowiązkowych etapów edukacji i do kształcenia dla dorosłych.
- Promowanie mechanizmów rozpoznających konflikty związane z postawami rasistowskimi, ksenofobicznymi lub dyskryminującymi, a także projektowanie programów interwencyjnych.
- Środki związane z nauczaniem języków, czynności zachęcające i ogólne wsparcie dla kształcenia w tym zakresie.
- Przeciwdziałanie niechodzeniu do szkoły.
- Optymalizacja procedur rozpoznawania i walidacji świadectw/dyplomów akademickich.
- Stworzenie strony internetowej w celu dostarczenia i rozpowszechnienia wśród nauczycieli wszystkich zasobów, informacji i materiałów dotyczących różnorodności kulturowej rozwiniętej w różnych Wspólnotach Autonomicznych (Centrum Zasobów dla Różnorodności Kulturowej – CREADE, Ministerstwo Edukacji).
- Rozpowszechnianie informacji o hiszpańskim systemie edukacji wśród rodzin imigrantów.

- Wspieranie integracji uczniów - imigrantów i ich rodzin w ramach hiszpańskiego systemu edukacji.

- Uczniowie ze specjalnymi potrzebami

- Ustawa o Edukacji z roku 2006 (LOE) zawiera raport ekonomiczny (2006-2010) dotyczący rozwoju, między innymi, akcji zorientowanych na zapewnienie równego dostępu do kształcenia tak, aby zagwarantować darmowe kształcenie i promować dobre wyniki w nauce.
- Coroczne przyznawanie stypendiów w celu wspomoczenia rodzin uczniów ze specjalnymi potrzebami w zakresie kształcenia i wynagrodzenia im kosztów kształcenia tych uczniów.

4. Rozwijanie kreatywności i innowacji, włącznie z przedsiębiorczością, na wszystkich poziomach edukacji i szkoleń

- Przekrojowe kompetencje kluczowe

- Adaptacja Europejskich Ram Kwalifikacji dla Kompetencji Kluczowych do hiszpańskiego systemu edukacji i ich wdrożenie do programów nauczania na wszystkich etapach kształcenia.
- Ewaluacja systemu edukacji na poziomie krajowym i we Wspólnotach Autonomicznych (ewaluacje diagnostyczne) w oparciu o kompetencje kluczowe.

- Instytucje przyjazne innowacjom

- Promowanie innowacji i eksperymentów przeprowadzanych przez nauczycieli w szkołach poprzez stały rozwój zawodowy kadry nauczycielskiej.
- Promowanie pomocy dydaktycznych, stypendiów i nagród mających na celu wspieranie działań badawczych w szkole oraz eksperymentów i rozpowszechniania innowacyjnych doświadczeń.

- Partnerstwo

- Promowanie uczestnictwa partnerów społecznych w planowaniu i zarządzaniu szkoleniem zawodowym (Ustawa o Kwalifikacjach i Szkoleniu Zawodowym z roku 2002 – LOCFP, która stanowi, że innowacja i eksperymenty w szkoleniu zawodowym będą rozwijane poprzez sieć krajowych szkół pilotażowych i obejmować będą wszystkie Wspólnoty Autonomiczne; jak również Dekret Królewski nr 1538/2006, który ustanawia założenia i strukturę organizacyjną do przyjęcia przez władze oświatowe, dotyczące informacji i poradnictwa związanego z pracą w trakcie szkolenia zawodowego, w tym protokoły współpracy mające na celu zdefiniowanie usług, role każdego z zaangażowanych organów władzy oraz innych publicznych i prywatnych instytucji, w szczególności czynników społecznych, jak również środków i narzędzi pozwalających na dzielenie się informacjami).
- Promowanie szkolenia kooperatywnego poprzez różne czynności: wspólne zaprojektowanie katalogu kwalifikacji zawodowych z udziałem władz oświatowych i ekspertów ze świata pracy; włączenie modułu praktyk zawodowych do szkolenia zawodowego w ramach systemu edukacji.

B - Inne ważne trwające reformy i debaty w dziedzinie edukacji na poziomie krajowym

Wciąż trwający proces ogólnej reformy systemu edukacji szkolnej rozpoczął się w 2006 uchwaleniem Ustawy o Edukacji, LOE, i jest w tej chwili na ukończeniu. Zgodnie z tą Ustawą główne zreformowane aspekty to:

- Włączenie podstawowych umiejętności do podstawy programowej i ustanowienie oceny diagnostycznej umiejętności podstawowych w momencie ukończenia drugiego etapu kształcenia na poziomie szkoły podstawowej i drugiego roku ESO.
- Podstawy programowe dla drugiego cyklu edukacji przedszkolnej, kształcenia na poziomie szkoły podstawowej, ESO i *Bachillerato*.
- Ogólna organizacja szkolenia zawodowego w systemie edukacji, kształcenia sportowego oraz zawodowego kształcenia z zakresu sztuk plastycznych i projektowania.
- Organizacja podstawowych aspektów programu nauczania dla specjalistycznego kształcenia językowego i zawodowego kształcenia z zakresu muzyki i tańca.

Obecnie trwające czynności podjęte przez Ministerstwo Edukacji w celu podniesienia jakości kształcenia obowiązkowego (ISCED 1 i 2) i przez to spełnienie potrzeb społeczeństwa skupiają się na kilku kluczowych aspektach:

- Dopasowanie podstawowego i obowiązkowego kształcenia do różnorodnych potrzeb uczniów.
- Rozwój podstawowych umiejętności uczniów.
- Ocena osiągnięć uczniów i systemu edukacji.
- Wczesne wykrywanie trudności i tworzenie planów wspierających mających na celu poprawę w zakresie osiągnięć w nauce i przeciwdziałanie porażkom szkolnym.

Działania w obszarze tych kluczowych aspektów podejmowane są poprzez różne programy promowane przez Rząd Hiszpanii, jak również przez wprowadzenie legislacji w danym obszarze. Konkretnie, w celu stymulacji gospodarki hiszpańskiej i podniesienia współczynnika zatrudnienia rząd wprowadził tak zwany *Plan Español para el Estímulo de la Economía y el Empleo (Plan E)* (hiszpański plan promowania gospodarki i zatrudnienia, Plan E), w którego skład wchodzi środki, takie jak utworzenie nowych placówek edukacyjnych wysokiej jakości dla dzieci poniżej 3-go roku życia - *Plan Educa3*, the *Programas de Refuerzo, Orientación y Apoyo*, *Plan PROA* (Program wsparcia i przewodnictwa, PROA Plan) i the *Planes para reducir el abandono escolar* (plany zmniejszenia liczby uczniów przedwcześnie kończących edukację).

Ministerstwo Edukacji wraz ze Wspólnotami Autonomicznymi zaakceptowało w listopadzie 2008 roku *Plan para Reducir el Abandono Escolar* zakładający obniżenie o połowę wysokiego dotychczas współczynnika przedwczesnego opuszczania edukacji. Proces ma mieć miejsce w latach szkolnych od 2008/09 do 2012/13 roku. Z wielu środków zaakceptowanych w ramach tego planu, poniższe są szczególnie warte uwagi:

- Zwiększenie ilości miejsc oferowanych w ramach *Programas de Cualificación Profesional Inicial* – PCPI (Wstępne Programy Kwalifikacji Zawodowych).
- Powiększenie oferty kierunków szkolenia zawodowego na poziomie średniozaawansowanym, kształcenia z zakresu sztuk plastycznych i projektowania oraz kształcenia sportowego tak, aby sprostać popytowi na dane kierunki.
- Ustanowienie egzaminów wstępnych umożliwiających uczniom PCPI nie posiadającym świadectwa *Graduado en Educación Secundaria Obligatoria* podjęcie szkolenia zawodowego na poziomie średniozaawansowanym lub, w przypadku absolwentów szkolenia na poziomie średniozaawansowanym, podjęcie szkolenia zawodowego na poziomie zaawansowanym.
- Większy nacisk na programy takie jak *Programas de Refuerzo, Orientación y Apoyo* w celu zwiększenia odsetka absolwentów ESO i wprowadzenie środków adresowanych do uczniów w wieku od 16 do 22, w tym wsparcia i dodatkowych zajęć, prowadzących do jak najszybszego uzyskania świadectwa *Graduado en Educación Secundaria Obligatoria*.
- Poszerzenie i wzmocnienie roli punktów poradnictwa w szkołach średnich w celu wspierania uczniów w decyzjach podejmowanych na ponadobowiązkowych etapach kształcenia. Także promowanie serwisów zawodowych dla młodych ludzi, którzy przedwcześnie zakończyli edukację nie zdobywając żadnych kwalifikacji.
- Rozwój programów doskonalenia zawodowego dla nauczycieli skupiających się na maksymalizowaniu potencjału uczniów, wczesnej diagnozie trudności w nauce oraz bieżącemu monitorowaniu uczniów objętych ryzykiem przedwczesnego kończenia edukacji.
- Stworzenie zasobów wspomagających dla nauczycieli i innych specjalistów opiekujących się uczniami o niskich wynikach i zwiększaniem potencjału uczniów przedwcześnie opuszczających edukację.
- Promowanie nowych technologii we wszystkich obszarach systemu edukacji, szczególnie wśród osób poniżej 25. roku życia nie posiadających dyplomu, w celu promowania oferty nauki na odległość i szkolenia w formach mieszanych (*blended training*).
- Promowanie wśród młodych ludzi przekonania, że zdobycie świadectwa *Graduado en Educación Secundaria Obligatoria* lub odbycie szkolenia w celu uzyskania kwalifikacji to priorytet w drodze do zatrudnienia.

Na poziomie uniwersyteckim od 2008 roku wprowadzana jest globalna strategia o nazwie *Estrategia Universidad 2015*. Jest to wspólna inicjatywa Rządu Hiszpanii, Wspólnot Autonomicznych i samych uniwersytetów, mająca na celu modernizację tych ostatnich poprzez promowanie wysokiej jakości w szkoleniu i badaniach, umiędzynarodowienie systemu uniwersyteckiego i jego zaangażowanie w gospodarczą zmianę w oparciu o wiedzę i innowacje.

W związku z dostosowaniem szkolnictwa wyższego do EHEA, w roku akademickim 2010/11 nowa struktura systemu szkolnictwa wyższego zostanie w pełni wprowadzona. Studenci podejmujący w tym roku pierwszy raz naukę na którymkolwiek kierunku uniwersyteckim nie będą mogli zapisać się na studia nieodpowiadające strukturom bolońskim. Oto główne zmiany związane z powyższym:

- nowa struktura systemu szkolnictwa wyższego, obejmująca trzy stopnie (studia licencjackie, magisterskie i doktoranckie) i odpowiadająca jej zmiana oficjalnych stopni naukowych;
- odpowiedzialność uniwersytetów za projektowanie i zatwierdzanie planów studiów uważanych przez nie za bardziej atrakcyjne i zgodne z ich zasobami i zainteresowaniami;
- Propozycja opracowania Statutu Studentów i utworzenia Rady Studentów Szkół Wyższych w celu zdefiniowania roli studentów w systemie szkolnictwa wyższego.

W zgodzie z LOE także kształcenie artystyczne w szkołach wyższych, jako ekwiwalent kształcenia uniwersyteckiego, zostaje od roku akademickiego 2010/11 podzielone na studia licencjackie i podyplomowe (magisterskie i doktoranckie).

Legislacja (Statut) dotycząca Szkolnej Kadry Nauczycielskiej w Służbie Publicznej ciągle jest przedmiotem negocjacji między Ministerstwem Edukacji a związkami nauczycielskimi. Debaty trwają również nad kształtem Statutu Kadry Akademickiej i Naukowej. Osiągnięcie porozumienia powinno nastąpić w trakcie roku 2010. Dodatkowo, w odniesieniu do szkolnictwa wyższego warto wspomnieć o ciągłości wsparcia dla rozwoju zawodowego i uznania społecznego kadry akademickiej jako jednego z kluczowych założeń Strategii Uniwersyteckiej 2015.

Innym działaniem priorytetowym rządu, przeprowadzanym wspólnie przez Ministerstwo Edukacji oraz Ministerstwo Pracy i Imigracji, jest wdrożenie nowego modelu szkolenia zawodowego w celu, między innymi, promowania uczenia się przez całe życie i rozpoznawania umiejętności zawodowych nabywanych przez doświadczenie zawodowe lub kształcenie nieformalne. Poza tym, szkolenie zawodowe ma odpowiednio przygotować uczniów do spełniania wymagań stawianych przez społeczeństwo oparte na wiedzy i informacji, także poprzez usprawnianie międzynarodowej mobilności oraz zachęcanie do niej uczniów i pracowników. W roku 2008 uruchomione zostały różne inicjatywy łączące szkolenie zawodowe z systemem zatrudnienia, które obecnie są wprowadzane. Warto także wspomnieć o „Mapie Drogowej”, przedstawionej w 2008 roku przez Ministerstwo Pracy i Imigracji oraz dawne Ministerstwo Edukacji, Polityki Społecznej i Sportu w celu podniesienia jakości szkolenia zawodowego. Dalsze informacje na ten temat patrz punkt A.2, dotyczący zarządzania i finansowania.

Należy także wspomnieć, że w ciągu roku szkolnego 2009/10 odbyła się debata mająca na celu podpisanie Społecznego i Strategicznego Paktu na Rzecz Edukacji – zapewniającego systemowi edukacji normatywną stabilność. Podczas debaty Ministerstwo Edukacji prowadziło negocjacje z Wspólnotami Autonomicznymi, społecznością skupioną wokół kształcenia, grupami społecznymi i politycznymi oraz z Konferencją Edukacyjną. Pakt ostatecznie nie wszedł w życie z powodu braku wsparcia politycznego. Jednak Ministerstwo Edukacji ogłosiło, że 12 głównych założeń Paktu, w sprawie których osiągnięto konsensus, będzie realizowana innymi sposobami. W związku z tą decyzją zaprezentowano „Plan Działania” określający konkretne środki, które mają zostać podjęte w latach 2010 i 2011. Plan pozostaje w zgodzie z zobowiązaniami Hiszpanii i innych krajów członkowskich w obszarze kształcenia. Współdziała on także z reformami, które wprowadza rząd w celu pobudzenia gospodarki i uczynienia z edukacji głównej siły społecznego i gospodarczego postępu kraju. Głównymi założeniami planu, na wykonanie którego przeznaczony jest 590 milionów euro w tym roku i 1,5 miliarda euro w ciągu następnych trzech lat, są: 1) poprawa poziomu wyników kształcenia; 2) modernizacja systemu edukacji; 3) strategiczny plan dla sektora szkolenia zawodowego; 4) ciągła ewaluacja systemu kształcenia i szkolenia; 5) wsparcie dla nauczycieli. Plan jest wprowadzany przy użyciu siedemnastu „Terytorialnych Programów Współpracy”, w których biorą udział Wspólnoty Autonomiczne. Programy te koncentrują się wokół pięciu wyżej wymienionych założeń i zostały zatwierdzone przez Konferencję Edukacyjną.

Programy i działania wspierane przez Plan to między innymi:

- Program ‘Educa3’ (kontynuacja zwiększania ilości miejsc w ramach pierwszego cyklu edukacji przedszkolnej).

- Program 'Szkoła 2.0' (modernizacja systemu edukacji poprzez wdrożenie technologii informacyjno-komunikacyjnych).
- Program mający na celu poprawienie osiągnięć edukacyjnych uczniów w zakresie kształcenia (którego celem jest, aby w ramach obowiązku szkolnego przekazać wszystkim uczniom potrzebną wiedzę, kompetencje i wartości).
- Program Poradnictwa i Wsparcia (PROA).
- Program mający na celu poszerzenie wiedzy uczniów szkoły podstawowej i średniej, jak również ustanawianie grup badawczych wśród uczniów programu *Bachillerato* i szkolenia zawodowego (dla uczniów z większymi zdolnościami i motywacją do nauki).
- Podział czwartej klasy ESO na dwie ścieżki (jedna zorientowana na Baccalaureate, druga na szkolenie zawodowe).
- Rozszerzenie zasięgu Ogólnych Ocen Diagnostycznych systemu edukacji do 6. klasy szkoły podstawowej i 4. klasy ESO.
- Promowanie wieloletnich umów i programów zawieranych ze szkołami.
- Program mający na celu poprawę jakości nauki języków obcych.
- Promowanie wynagrodzeń i stypendiów wspierających mobilność.
- Ustanowienie Uniwersyteckiego Obserwatorium Stypendiów, Pomocy Socjalnej i Działalności Akademickiej, które będzie doglądać wydajności, skuteczności i zrównoważenia publicznego systemu pomocowego.
- 'Włączający Program Kształcenia' (zestaw środków między-programowych przeznaczony do wczesnego rozpoznawania potrzeb wsparcia w zakresie kształcenia, szkolenie nauczycieli i zasoby wspierające oraz stypendia i wsparcie finansowe).
- 'Strategia Uniwersytecka 2015' (plan modernizacji systemu uniwersyteckiego: społeczny wymiar szkolnictwa wyższego, promowanie jakości i umiędzynarodowienie uniwersytetów).

Opracowanie: Hiszpańskie Biuro Eurydice

Bardziej szczegółowe informacje o systemach edukacji w Europie można znaleźć w prowadzonej przez EURYDICE bazie danych EURYBASE (<http://www.eurydice.org>).

Ostatnia aktualizacja: 2010